

«ТВОРИ ЙОГО ПРОБИВАЛИ МУРИ ЧУЖИХ ЛІТЕРАТУР...»: ГЕНЕЗА Й РЕЦЕПЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ТА АНГЛОМОВНИХ ВИДАНЬ РОМАНУ «ТИГРОЛОВИ» ІВАНА БАГРЯНОГО

Наталія Курінна, Віталія Партика

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

e-mail: sonata_1@ukr.net; vi5partyka@gmail.com

Метою дослідження є генеза та рецепція українського й англомовних видань роману «Тигролови» Івана Багряного, що побачили світ у Канаді («The Hunters and the Hunted», Burns and Mac Eachern, Toronto 1954), США («The Hunters and the Hunted», St. Martin's Press, New York 1956), Англії («The Hunters and the Hunted», Macmillan, London 1957) у контексті ідейно-філософських, художньо-естетичних концептів європейської та української літератури ХХ ст., зокрема періоду МУРУ; з'ясування домінант втілення художньої ідеї Івана Багряного, зумовленої національним світоглядом, філософією екзистенціалізму, неоромантизмом, художньою антропологією автора.

У статті простежено генезу пригодницького роману «Тигролови» – від ідейного задуму в умовах підпілля до першої публікації та широкого міжнародного резонансу. Значну увагу приділено рецепції роману в західному світі, зокрема аналізу відгуків у провідних англомовних спеціалізованих журналах, медіа, огляду перекладів твору іншими мовами.

Методологія дослідження. Для аналізу рецепції прози Івана Багряного в англомовному світі було застосовано комплекс загальнонаукових і філологічних методів, що дозволяють охопити як широкі культурно-соціальні процеси, так і специфіку художнього текстуального аналізу: порівняльно-історичний метод, що дозволяє зіставити прозу І. Багряного з творами Дж. Орвелла, О. Солжениціна, А. Кестлера, М. Джіласа та ін.) під кутом зору інтеграції у загальносвітовий контекст боротьби з тоталітаризмом. Системний аналіз передбачає розгляд творів І. Багряного як елементів ширшої системи – культури діаспори, глобальної антирадянської риторики, української національної традиції, допомагає виявити зв'язки між тематикою, ідеологією та рецепцією. Інтердисциплінарний підхід дає можливість інтегрувати знання з літературознавства, культурології, перекладознавства, історії; забезпечує повноту аналізу глобального культурного діалогу навколо творчості І. Багряного. Герменевтичний метод дає змогу інтерпретувати глибокі сенси, архетипи, філософські підтексти образів (герой-

стойк, борець за свободу); провести аналіз світоглядних основ персонажів і авторського меседжу. **Метод компаративного аналізу перекладу** допомагає порівняти оригінальні українські тексти з англomовними перекладами; дослідити, чи зберігається українська специфіка, чи навпаки – твір уніфікується під «західну» риторiku антирадянщини.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі «Тигроловів» як художньо-документального свідчення епохи, що поєднує автобіографічний досвід автора з пригодницькими, філософськими (екзистенціальними, антропологічними) і публіцистичними елементами поетики, а також у системному висвітленні генези й реценції англomовних перекладів, міжнародного літературного резонансу роману, ключових теоретичних і практичних проблем художнього перекладу його тексту.

Практичне значення у можливості використання результатів дослідження під час процесу викладання історії української літератури, історії, культурології, а також у перекладацькій діяльності, міжкультурному діалозі та популяризації української літератури за кордоном.

Ключові слова: діаспорна проза, пригодницький роман, генеза, реценція, художній переклад, англomовна версія, антитоталітарний дискурс, архетипний образ.

Останнім часом у сучасному літературознавстві дедалі більше уваги приділяється різноаспектному дослідженню художньої белетристики письменників української діаспори. Уже понад тридцять років науковці активно працюють над поверненням до культурного обігу в Україні літературної спадщини, яка здобула міжнародне визнання, проте залишається маловідомою на батьківщині. Одним із ключових напрямів сучасних досліджень є відновлення цілісної картини літературного процесу ХХ століття, системне осмислення художньо-естетичних практик доби з урахуванням творчого досвіду письменства українського зарубіжжя, а відтак – переосмислення традиційного літературного канону. В останні роки проведено чимало ґрунтовних і вичерпних досліджень української діаспорної літератури, повернено значну частину невідомих або замовчуваних раніше художніх текстів та їх авторів. Попри це, літературний пласт прози української діаспори, передусім періоду МУРу, й досі залишається недостатньо дослідженим у всій складності його ідейних, естетичних та культурних координат. Особливої уваги потребує аналіз творчих стратегій письменників, що формували літературний дискурс МУРу, таких як Улас Самчук, Іван Багряний, Юрій Косач, які не лише репрезентували альтернативні моделі національної ідентичності, а й намагалися вибудувати зв'язок із загальноєвропейським культурним простором ХХ століття. Їхня проза засвідчує спробу осмислення трагічного досвіду втрати Батьківщини, тоталітарного тиску, проблем еміграційної адаптації та збереження культурної спадщини в умовах ізоляції.

Однією з дотичних, але не менш важливих наукових проблем у такому вимірі сучасної україністики є дослідження рецепції діаспорної прози в англomовному світі, зокрема в межах глобального культурного діалогу ХХ століття. Відомий український теоретик перекладу Р. Зорівчак з цього приводу слушно зауважила: «Англomовні переклади українського художнього слова – один з найвагоміших чинників нашого утвердження як нації у світовому літературному контексті» [6, с. 7]. Особливої уваги з тієї точки зору заслуговує проза Івана Багряного, яка вийшла за межі національного контексту, звертаючись до універсальних, глобальних тем, які важливі для всього людства, – нескореності, стоїцизму, духовного опору тоталітаризмові. Адже багрянівські архетипні образи Григорія Многогрішного («Тигролови»), Андрія Чумака («Людина біжить над прірвою»), Максима Колота («Сад Гетсиманський») формують ключову концепцію героїчної особистості, парадигму героя-борця, що поєднує в собі елементи екзистенційного стоїцизму, національної гідності та гуманістичної непохитності. Ці герої репрезентують архетипний образ Українця як людини опору, що здатна зберегти ідентичність, людяність і моральні орієнтири навіть у екзистенційно-межових ситуаціях: ГУЛАГ, тюрма, втеча, еміграція... Власне, ота особлива багрянівська філософічність дала підстави Ю. Шереху зарахувати його за стильовим спрямуванням до когорти «європейців», тих, хто в сьогodнішній уяві презентує інтелектуальний складник національного письменства: «Мене цікавить, з яких джерел він черпає стиль своїх творів (не теми й сюжети): образи, жанр, композицію, зовнішній і внутрішній ритм. І коли я підходжу так, я кажу: Косач, і Багрянний, і Домонтович, і Костецький – ось імена, якими можна назвати головні розгалуження нашого сьогodнішнього європейства» [13, с. 171].

Через іншомовні переклади (особливо в англomовній версії *The Hunters and the Hunted*) романи І. Багряного були включені в ширший контекст антитоталітарної літератури Заходу на рівні з творами Джорджа Орвелла («1984»), Олександра Солженіцина («Архіпелаг ГУЛАГ»), Артура Кестлера («Сліпуча п'ятьма», «Нуль і нескінченність»), Мілована Джіласата ін. Це дає змогу поставити нам ключові питання: яким чином іншомовна аудиторія інтерпретує ці тексти, наскільки модель героя І. Багряного резонує з уявленням про «борця за свободу» в західній традиції, чи зберігається в іншомовних перекладах українська національна ідентичність, або ж вона трансформується в уніфікований «антирадянський» образ... Так, С. Кобута, здійснюючи цілком доречний компаративний аналіз прози І. Багряного та Дж. Орвелла, зауважує, що «творчість цих письменників стала відповіддю на соціально-політичні катаклізми, зокрема на тоталітаризм, колоніалізм і нацизм, тому її розглядають передусім у контексті антитоталітарного дискурсу. Спадок Івана Багряного вивчається поряд із доробком відомих авторів української еміграції, а

також у порівнянні з Олександром Солженіциним. Його позиціонують як автора із глибокою українською ідентичністю, який постає речником свого покоління, носієм ідеї глибокої гуманності, а його твори є своєрідним гімном гідності та волі» [3, с. 3]. Як письменник і громадський діяч, І. Багряний сам став жертвою тоталітарної системи з її репресивним апаратом й одним із перших розкрив світові страшну правду про радянське пекло – майже на два десятиліття раніше за О. Солженіцина, який у книзі «Архіпелаг ГУЛАГ» (вийшла друком у 1973 році) писав про концтабори й примусову працю в СРСР.

Справді, ідейно-світоглядна домінанта прози і публіцистики І. Багряного, подібно до вище вказаних зарубіжних письменників, наскрізь пронизана автобіографічним «синергеном», адже понад п'ять років він перебував на Далекому Сході як політичний засланець, каторжанин «БАМЛАГу». З цього приводу сам письменник зауважував: «Мені не треба було нічого вигадувати. Життя товпилося в моїй душі і виривалося, як Ніагара. Країну, про яку я писав, я любив, як свою другу батьківщину, хоч і потрапив у неї невільником... Я не просто писав, я – жив! І упивався тим життям, повтореним з такою страшною силою, що перевищує силу реальності на багато разів» [1, с. 487].

Його подвижницьке життя, його особлива місія в українському письменстві вражають... Вражає також його творчий доробок, передусім – різножанровістю: поетичні збірки «В поті чола» (заборонена до друку цензурою), «До меж заказаних», «Золотий бумеранг», поеми «Монголія», «Аве, Марія», роман у віршах «Скелька», романи «Тигролови», «Маруся Богуславка» (1 частина тетралогії «Буйний вітер»), драматична повість «Морітурі», повість-вертеп «Розгром», комедія «Генерал», романи «Людина біжить над прірвою», «Сад Гетсиманський», повість «Огненне коло», віршований памфлет «Антон Біда – герой труда». А ще були віршовані твори для дітей: «Казка про лелек і Павлика-мандрівника», «Колискова», «Телефон». А також публіцистика (передусім памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР»), яка стала «стилетом і стилосом» ідеологічної боротьби проти системи, з приводу чого І. Дзюба слушно зауважив: «Публіцистика Івана Багряного є квінтесенцією національної гідності й суверенності, обстоювання повноти національного буття. Вона подає приклад послідовного, безкомпромісного і аргументованого викриття російського великодержавного шовінізму – як у його популярно-вульгарних формах, так і в “прогресистських” та “інтелектуалістських”» [2].

Роман «Тигролови», написаний та опублікований 1944 р., став по суті першим важливим документальним свідченням про життя в СРСР, репресії та боротьбу за свободу, відкрив правду західному читачеві маловідомі сторінки української історії та культури, сприяючи формуванню глибокого розуміння українського травматично-колоніального досві-

ду в XX столітті. У 1956 році Іван Багряний в газеті «Українські вісті» (Новий Ульм, Німеччина) у своїй статті «Народження книги» згадував, як писалася перша велика прозова річ, яка фактично його врятувала: «Буває так, що книга для самого автора стає більше, аніж хліб, сам процес її приходу стає для автора рятівним колом серед розбурханого океану смерті. І якраз тому вона, книга, має печать... поеми всепереможного оптимізму... Для мене це була зовсім не книга, це було щось більше. Це було рятункове коло, яке мене так чудесно втримало на поверхні... На поверхні віри. На поверхні життя. На поверхні творчої, оптимістичної свідомості. На поверхні гордого людського спокою, якщо хочете...» [1, с. 479-480]. До речі, роман «Тигролови» був створений у вкрай несприятливих для письменницької праці умовах. Як зазначав сам автор: «... за таких обставин, у яких писалася ця книга, зазвичай твори взагалі не народжуються» [1, с. 478].

Лікуючись від туберкульозу в Моршині, рятуючись від переслідувань, налагоджуючи зв'язки з українським підпіллям, вростаючи в літературно-мистецьку атмосферу Львова, І. Багряний 5 лютого 1944 р. виголосив доповідь «Україна біля Тихого океану», в якій розкрив свої зворушливі враження про життя українців на Далекому Сході (у Зеленому Кліні). Письменник, перебуваючи на конспіративній квартирі, створює «Тигролови». Особисто переживши страхіття втечі зі спецпотягу НКВС, що перевозив смертників ГУЛАГу в Сибір, упродовж двох років переходячи у сім'ях українців Зеленого Клину, Багряний, проте, був одержимий мрією написати роман про мешканців Зеленого Клину, про яку поділився з письменником Аркадієм Любченком в жартівливій розмові. Мрія стала реальністю: чудовий оптимістичний пригодницький роман був написаний всього за 14 днів (!) і став справжнім інсайтом для самого автора, для всіх поколінь українців і для всього світу. Роман був одразу приречений на успіх. Один примірник автор надіслав до журналу «Вечірня година», а інший – подав на літературний конкурс, організований «Українським видавництвом». Твір здобув першу премію, розділивши її з повістю Тодося Осьмачки «Старший боярин». У львівському журналі роман Багряного з'явився під назвою «Звіролови». Ю. Шерех у львівському часописі «Наші дні» опублікував відгук одразу після виходу твору, зацентрувавши на національно-ідеологічній специфіці твору: «Його автор стверджує жанр українського пригодницького роману, українського своїм духом. Усім спрямуванням, усіма ідеями, почуттями, характерами. Цим він творить нове слово в українському літературному процесі. «Тигролови» – коли абстрагуватися від ідеології – типовий західноєвропейський або навіть американський пригодницький роман. Перенесення цього жанру в українську літературу, поєднання його з українською воїнською ідеологією – річ дуже добра і варта наслідування» [12, с. 4–5]. Згодом, у 1946 році, за кордоном, автор опублікував твір уже під остато-

чною назвою «Тигролови» у Новому Ульмі у видавництві «Прометей». Цікаво, що текст він відтворював із власної пам'яті.

У молодечому віці Багрянному імпонувала харизма літературного лідера Миколи Хвильового з орієнтацією на «психологічну Європу», але завдяки роману «Тигролови», справжньому резонансному європейському явищу, він сам став харизматичним лідером: його роман було перекладено та видано англійською (1954), голландською (1959), німецькою (1961) та іспанською (2006) мовами. У 1950-х планувався також вихід перекладу роману італійською, данською.

Англомовні версії роману «Тигролови» побачили світ у Канаді («The Hunters and the Hunted», Burns and Mac Eachern, Toronto 1954) [17], США («The Hunters and the Hunted», St. Martin's Press, New York 1956) [16] та в Англії («The Hunters and the Hunted», Macmillan, London 1957) [15]. Загальний наклад «Тигроловів» іноземними мовами перевищив мільйон примірників, що дало змогу американським критикам зарахувати цей роман до категорії бестселерів [24]. Саме з першого, англومовного перекладу торонтського видання 1954 року, як стверджує літературознавиця Богдана Плющ [7; 8, с. 298], був здійснений переклад голландською мовою («Vlucht in de Taiga», Iwan Bahrjany, Prisma Boeken, 1959, 250 s.), що українською звучить, як «Втеча в тайгу», тиражем 200 тисяч (!) примірників. Пізніше роман за тим самим принципом був перекладений німецькою («Das Gesetz der Taiga», Iwan Bahriany, Styria in Köln, 1961, 255 s.) (українською – «Закон тайги»), данською та іншими мовами. Саме тому перший англومовний переклад роману становить велику цінність для перекладачів. У Німеччині, де І. Багрянний мешкав 16 років, роман «Тигролови» знаходився в каталозі найкращих видань, рекомендованих для шкільної молоді, а книгу українського письменника купували на подарунок з нагоди причастя чи дня народження.

Англомовна версія роману «Тигролови» І. Багрянного («The Hunters and the Hunted» – «Мисливці і впольовані»), що побачила світ у солідному американському видавництві «Saint Martin Press» аж трьома накладами, отримала схвальні відгуки в провідних західних спеціалізованих журналах «Bookmark», «Circus», «Library Journal», «Saturday Review», «Time» та в газетах світового значення «New York Times», «New York Herald Tribune», «San Francisco Chronicle», «Kishinevian Science Monitor». Уже сама рецензія на роман «Тигролови» у тижневику «Time Magazine», який виходив тиражем шість мільйонів примірників, може засвідчити широту розголосу книжки І. Багрянного. Ось лише окремі відгуки рецензентів на роман: «Його твір має набагато більше сонця, як тіні, і є радше посланням любові, аніж ненависті»; «Він створив чарівну пасторальну картину в самісінькому таборі ворога»; «Навіть сибірська тайга не є поза довгою рукою Москви. Точніше, у цьому новознайденому раю колишня жертва НКВД Григорій Многогрішний не може забути трагедії свого на-

роду і того, що він сам пережив»; «У сильній, ясній прозі автора прості люди лісу і глибокий ритм їхнього існування виростають до епічних масштабів»; «І якщо закінчення повісті не примусить вас встати й бурхливо заплодувати дійовим особам, то ви справді цинічні» [цит. за: 14, с. 2-3]. Американський літературний критик Волтер Гавігхерст у своїй рецензії «Зворушлива розповідь про політичне заслання» в «New York Herald Tribune» (1957) охарактеризував роман як «зворушливу історію політичного вигнання», «красномовну та захопливу пригодницьку повість, яка водночас є й не менш палкою гонитвою за політичною свободою. Це твір лицарства та хоробрості», підкреслюючи його силу як пригодницької оповіді та політичного свідчення [26, с. 12].

Отже, як бачимо, ще за життя Іван Багряний неодноразово публікував свої художні та публіцистичні твори в США. Там його творчість здобула велике визнання: на його честь у Нью-Йорку було засновано «Український день», який відзначали 22 січня, вивішуючи на будівлі міської управи синьо-жовтий прапор, а самому письменнику вручили символічний ключ від міста. Українська діаспора планувала висунути його кандидатуру на здобуття Нобелівської премії, але цього не сталося. Загальний наклад перекладів лише роману «Тигролови» іноземними мовами перевищив один мільйон примірників, що свідчить про його популярність і значущість у світовій літературі. Романом зацікавився навіть Голлівуд, але, на жаль, цей проєкт так і залишився проєктом – через брак знавців української, на той час недержавної, мови серед іноземців-перекладачів.

На основі студійованих праць з теорії і практики художнього перекладу тексту провідних українських і зарубіжних науковців, таких, як, В. Карабан [11], В. Коптілов [4], І. Корунець [5], Н. Максимчук [7], Рябцева [9], С. Семчинський [10], Л. Черноватий [11], S. Bassnett [18], A. Lefevere [22], J. Munday [23], P. Newmark [25], L. Venuti [28], статей та збірників наукових праць з питань перекладу, що публікуються у фахових виданнях України, нам вдалося сформулювати й систематизувати такі основні *теоретичні проблеми*, що стосуються художнього перекладу творів української діаспорної літератури, зокрема роману Івана Багряного «Тигролови» в контексті подібних явищ світової літератури в антитоталітарному дискурсі ХХ ст.:

1. Відтворення національної та культурної специфіки:

- *проблема передачі культурних реалій*, що полягає в адекватній «ретрансляції» унікальних українських культурних кодів, звичаїв, традицій, історичних алюзій, котрі є важливими для розуміння «Тигроловів». Це включає в себе назви місцевостей, елементи побуту, фольклорні мотиви, які можуть бути незрозумілими для іноземного читача;

- *збереження національного колориту*: потреба зацентрувати у процесі перекладу на питанні, як уникнути нівелювання української іде-

нтичності тексту, особливо в контексті діаспорної літератури, де збереження цієї ідентичності є вельми важливим;

- *специфіка перекладу ономастики* пов'язана з підбором якнайточніших відповідників значення та конотації українських імен та прізвищ, які можуть нести символічне навантаження.

2. Відтворення художньої своєрідності й ідіостилю автора:

- *збереження індивідуального стилю*: передати унікальну манеру письма Івана Багряного, його синтаксичні особливості, лексику, ритм та мелодійність прози;

- *відтворення образності та метафоричності*: знайти еквіваленти для образних засобів, метафор, порівнянь, що є характерними для художнього тексту;

- *проблема передачі емоційної тональності*: зберегти емоційний вплив тексту на читача, передати пафос, іронію, трагізм, властиві «Тигроловам».

3. Ідеологічний та політичний контекст:

- *передача антитоталітарного пафосу*: донести до іноземного читача гостроту критики тоталітарного режиму, що є центральною темою «Тигроловів», особливо враховуючи можливі відмінності в історичному досвіді та політичних поглядах;

- *проблема інтерпретації в іншому культурному контексті*: уникнути спотворення ідейного змісту твору при перенесенні його в інший культурний та ідеологічний контекст;

- *«видимість» перекладача*: з'ясувати, якою мірою перекладач може впливати на інтерпретацію антитоталітарного дискурсу через свій вибір стратегій доместикації чи форенізації.

4. Теоретичні підходи до перекладу:

- *проблема вибору адекватної стратегії перекладу*: простежити, який підхід є найбільш прийнятним для перекладу «Тигроловів» – орієнтація на оригінал (форенізація) чи на читача-реципієнта (доместикація);

- *досягнення функціональної еквівалентності*: забезпечити, щоб переклад виконував ту саму комунікативну функцію, що й оригінал, викликаючи подібні емоції та реакції у читача;

- *врахування історичного контексту перекладу*: дослідити, як змінювалися підходи до перекладу літератури про тоталітаризм з плином часу і як це може вплинути на сучасні переклади «Тигроловів».

5. Контекст світової антитоталітарної літератури:

- *проблема порівняльного аналізу*: простежити, як переклад роману «Тигролови» може сприяти розумінню універсальних аспектів боротьби проти тоталітаризму в порівнянні його з іншими творами світової літератури на цю тему (наприклад, «1984» Дж. Орвелла, «Архіпелаг ГУЛАГ» О. Солженіцина);

▪ *проблема рецепції*: збагнути, як переклад «Тигроловів» може бути сприйнятий у різних культурних контекстах у порівнянні з рецепцією інших антитоталітарних творів.

Розгляд цих теоретичних проблем є важливим для забезпечення якісного та адекватного перекладу роману І. Багряного «Тигролови» та інших творів української діаспорної літератури, що дозволить донести їхнє значення та художню цінність до світового читача в контексті світового антитоталітарного дискурсу.

Проблема рецепції перекладу «Тигроловів» у різних культурних контекстах у порівнянні з рецепцією інших антитоталітарних творів також охоплює низку взаємопов'язаних аспектів. Окреслимо основні з них:

1. Культурні фільтри та історичний досвід:

- **Різний рівень обізнаності з історією України та СРСР.** Читачі в різних країнах можуть мати різний рівень знань про Голодомор, сталінські репресії та загалом про радянський тоталітарний режим. Це може суттєво вплинути на їхнє сприйняття подій та персонажів «Тигроловів». Наприклад, читачі з країн, які мали схожий досвід боротьби з тоталітаризмом, можуть глибше резонувати з текстом.

- **Відмінності в культурних цінностях та світогляді:** те, що є значущим або шокує для однієї культури, може сприйматися інакше в іншій. Наприклад, акцент на індивідуальній свободі та опорі в «Тигроловах» може бути особливо цінним для культур, які історично боролися за незалежність.

- **Вплив політичної кон'юнктури:** рецепція твору може змінюватися залежно від поточних політичних відносин між країною, з якої походить твір, та країною, де його читають. Загострення політичної напруженості може підвищити інтерес до антитоталітарної літератури, але також може призвести до упередженого сприйняття.

2. Перекладацькі стратегії та їхній вплив:

- **Доместикація vs. Форенізація:** вибір перекладацької стратегії (наближення тексту до культури читача чи збереження оригінального колориту) може суттєво вплинути на сприйняття твору. Надмірна доместикація може призвести до втрати унікальності українського досвіду, тоді як надмірна форенізація може ускладнити розуміння для читача.

- **Передача культурних маркерів:** те, яким чином перекладач вирішить передати специфічні культурні реалії (назви, звичаї, ідіоми), може вплинути на відчуття екзотичності чи «близькості» тексту для іноземного читача.

- **Інтерпретація ідеологічного змісту:** перекладач неминує є інтерпретатором, і його розуміння антитоталітарного пафосу твору може вплинути на те, як цей пафос буде передано іншою мовою.

3. Порівняння з рецепцією інших антитоталітарних творів:

- **Універсальність тем:** твори, які порушують універсальні теми боротьби за свободу, гідність, любов у нелюдських умовах (як-от, «Тигроло-

ви)), часто мають ширшу рецепцію в різних культурах. Порівняння з такими творами, як «1984» чи «Архіпелаг ГУЛАГ», може показати, які аспекти «Тигроловів» є загальнолюдськими, а які – специфічно українськими.

- **Специфіка національного досвіду:** рецепція творів, глибоко вкорінених у конкретному національному досвіді (примиром, «Тигролови» з його зображенням української історії та ментальності), може бути більш складною в культурах, які не мають подібного історичного досвіду.

- **Вплив жанру та стилю:** різні жанри та стилі оповіді можуть по-різному сприйматися в різних культурах. Наприклад, динамічний пригодницький сюжет «Тигроловів» може бути більш універсально зрозумілим, ніж документальні чи філософські твори.

- **Роль перекладу у формуванні рецепції:** якість перекладу та його доступність відіграють ключову роль у тому, як твір буде сприйнятий за кордоном. Вдалий переклад може відкрити роман для широкої аудиторії та забезпечити його належне розуміння.

Розглядаючи ці питання, можемо краще зрозуміти складний процес рецепції перекладної літератури та виявити універсальні й специфічні аспекти антитоталітарного дискурсу в різних культурних контекстах. Переклад роману «Тигролови» є не лише скрупульозним лінгвістичним процесом, але й важливим кроком у представленні українського досвіду боротьби за свободу світовій спільноті.

Висновки. Роман «Тигролови» Івана Багряного постає не лише як емоційно насичене художнє свідчення про боротьбу особистості проти тоталітарної системи, а й як важливий культурний текст, здатний викликати широкий резонанс у різних світових суспільствах. Архетипний браз Григорія Многогрішного набуває особливої значущості в контексті глобальних дискусій про свободу, гідність і моральний вибір. У країнах із розвиненим демократичним устроєм він може сприйматися як уособлення морального максималізму та відваги, тоді як у посттоталітарних суспільствах – як відображення власної історичної травми та опору.

Символіка тайги та «Зеленого Клину» може потребувати додаткового культурного рекодування для іноземного читача, проте як образи втрати, вигнання й пошуку дому – вони мають потенціал бути інтерпретованими універсально. У цьому контексті переклад роману виконує не лише інформаційну функцію, а й слугує містком до глибшого розуміння українського посттравматичного історичного досвіду ХХ століття.

Антитоталітарний дискурс «Тигроловів» має багато точок дотику з класикою світової літератури – такими творами, як «1984» Дж. Орвелла чи «Архіпелаг ГУЛАГ» О. Солженіцина. Порівняння з ними виявляє як спільні риси (опір системі, травма особистості, боротьба за істину), так і унікальні елементи українського контексту – образ козацького духу, романтичної свободи й національного ідеалу.

Таким чином, «Тигролови» заслуговують на глибоку рецепцію в міжнародному літературному просторі, а їх переклад і поширення є важливим кроком до того, щоб голос української літератури був почутий як у межах, так і поза межами України, в екзилі.

Література

1. Багрянний І. Народження книги / Іван Багрянний // Іван Багрянний. Вибрані твори / Упорядкув., передм. та коментарі М. Балаклицького. К.: Смолоскип, 2006. С. 478–500.
2. Дзюба І. Броньбійна публіцистика. Іван Багрянний. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/library/books/bronebiyna-publicistika-ivanbagryaniy>
3. Кобута С. С. *Концепція «вільної людини» у творчості Івана Багряного та Джорджа Орвелла*. Дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2015. 225 с.
4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вища школа, 1982.
5. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: Нова Книга, 2003.
6. Косів Г. Віра Річ. Творчий портрет перекладача. Л.:Піраміда, 2011. 264 с.
7. Максимчук Н. В. Основи теорії перекладу. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.
8. Плющ Б. О. Особливості відтворення авторської метафорики роману Івана Багряного «Тигролови» в англomовному перекладі // Мова і культура. 2012. Вип. 15. Т. 2. С. 296–303.
9. Рябцева Н. Ф. Теорія перекладу у ХХ столітті. Вінниця: Нова Книга, 2007.
10. Семчинський С. В. Художній переклад: теоретичні і практичні аспекти. Львів: Видавництво Львівського університету, 1986.
11. Черноватий Л. М., Карабан В. І., Мишкурів Е. Н. Основи перекладу (теорія і практика). Вінниця: Нова Книга, 2003.
12. Шевчук Г. Твір про мистецтво стріляти («Звіролови») / Григорій Шевчук // Наші дні. 1944. № 4–5.
13. Шерех Ю. Стилi сучасної української літератури на еміграції. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Харків: Фоліо, 1998. Т. 1. С. 161–195.
14. Шугай О. Одиссея української людини, або Витоки епічного мислення Івана Багряного / Олександр Шугай // Пам'ять століть. 1998. № 5. С. 2–27.
15. Bahriany I. *The Hunted and the Hunters* / London: Macmillan, 1957. 265 p.
16. Bahriany I. *The Hunted and the Hunters* / New York: St. Martin's Press, 1956. 245 p.
17. Bahriany I. *The Hunted and the Hunters* / Tr. by George S. N. Luckyi. Toronto: Burns & MacEACHERN, 1954. 270 p.

18. Bassnett, Susan. *Translation Studies*. Revised Edition. London: Routledge, 2002. 176 p.
19. Frye, Northrop. *Anatomy of Criticism*. Princeton: Princeton University Press, 1957. 383 p.
20. Iser, Wolfgang. *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1978. 239 p.
21. Jauss, Hans Robert. *Toward an Aesthetic of Reception*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1982. 215 p.
22. Lefevere, André. *Translation, History and Culture*. London: Pinter Publishers, 1992. 148 p.
23. Munday, Jeremy. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 5th ed. London: Routledge, 2016. 395 p.
24. Newark Star-Ledger (New Jersey). 1959. Jan. 7.
25. Newmark, Peter. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall, 1988. 292 p.
26. Ricoeur, Paul. *Time and Narrative*. Vol. 1–3. Chicago: University of Chicago Press, 1984–1988.
27. Stirring Tale of Political Exile (The Hunters and the Hunted. By Ivan Bahriany. 245 pp. NY : St. Martin's Press. Reviewed by Walter Havighurst) // *New York Herald Tribune*. 10 February 1957. P. 12.
28. Venuti, Lawrence. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. Routledge, London. 1995.

**«HIS WORKS BROKE THROUGH THE WALLS
OF FOREIGN LITERATURES...»: GENESIS
AND RECEPTION OF THE UKRAINIAN AND ENGLISH-
LANGUAGE EDITIONS OF IVAN BAGRYANYI'S NOVEL
«THE HUNTERS AND THE HUNTED»**

Nataliia Kurinna, Vitaliia Partyka

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
57 Shevchenko Street, Ivano-Frankivsk, 76000, Ukraine
e-mail: sonata_1@ukr.net; vi5partyka@gmail.com*

*The aim of this study is to explore the genesis and reception of the Ukrainian and English-language editions of Ivan Bagryanyi's novel *The Hunters and the Hunted*, published in the United States (St. Martin's Press, New York, 1956), Canada (Burns and Mac Eachern, Toronto, 1954), and the United Kingdom (Macmillan, London, 1957). The analysis is situated within the ideological, philosophical, and aesthetic frameworks of 20th-century European and Ukrainian literature, particularly the postwar MUR (Artistic Ukrainian Movement) period. The study identifies the dominant features of*

Ivan Bagryanyi's artistic vision, shaped by national worldview, existentialist philosophy, neo-romanticism, and the author's literary anthropology.

*The article traces the genesis of the adventure novel *The Hunters and the Hunted* – from its initial conception in underground conditions to its first publication and subsequent wide international resonance. Special attention is given to the novel's reception in the Western world, including reviews in leading English-language literary journals and media, as well as translations into other languages.*

Methodology. *The analysis of the reception of Ivan Bagryanyi's prose in the English-speaking world employs a combination of general scientific and philological methods, enabling a comprehensive understanding of both broad cultural and social processes and the specifics of literary textual analysis: **the comparative-historical method** facilitates the juxtaposition of Bagryanyi's prose with that of George Orwell, Aleksandr Solzhenitsyn, Arthur Koestler, Milovan Djilas, and others within the context of global resistance to totalitarianism. **Systems analysis** views Bagryanyi's works as elements of broader systems – diaspora culture, global anti-Soviet discourse, and Ukrainian national tradition – revealing interconnections among themes, ideologies, and reception. **An interdisciplinary approach** integrates insights from literary studies, cultural studies, translation theory, and history, enabling a nuanced understanding of the global cultural dialogue surrounding Bagryanyi's legacy. **The hermeneutic method** is employed to interpret the deeper meanings, archetypes, and philosophical subtexts of the images (e.g., the stoic hero, the freedom fighter), as well as to analyze the characters' worldviews and the author's message. **Comparative translation analysis** allows for a comparison between the original Ukrainian texts and their English translations, exploring the extent to which Ukrainian specificity is preserved or adapted to fit the "Western" anti-Soviet rhetorical framework.*

Scientific novelty *lies in the comprehensive analysis of *The Hunters and the Hunted* as a literary-documentary testimony of its time, combining the author's autobiographical experience with elements of adventure, existential and anthropological reflection, and publicistic poetics. The article offers a systematic exploration of the novel's genesis, the reception of its English-language translations, its international literary resonance, and the theoretical and practical challenges of rendering Bagryanyi's text into English.*

Practical significance *lies in the potential application of this research in teaching Ukrainian literary history, cultural studies, and history, as well as in translation practice, intercultural dialogue, and the global promotion of Ukrainian literature.*

Keywords: *diaspora prose, adventure novel, genesis, reception, literary translation, English-language version, anti-totalitarian discourse, archetypal image.*